

Katariina Cozmein lajivalikoimaan kuuluu mm. ratsastusjousiammunta, missä ohjilla ja kuolaimilla on useimmiten vähän jos ollenkaan virkaa. Kuva: Salla Kuikka

Vaihtaisinko kuolaimettomiin suitsiin?

Kuolaimettomilla suitsilla ratsastamisesta on tullut yhä suositumpaa. Niiden yksi merkittävimmistä eduista kuolaimiin verrattuna on se, että ne ovat lempeämpiä hevosen suulle. Muitakin etuja kuolaimettomissa suitsissa on, mutta automaattisesti ne eivät välttämättä sovi kaikille hevosille.

Kuolaimettomia on monenlaisia.

– Niiden paine kohdistuu eri tavoin, osassa turvan päälle, osa puristaa päätä, osa istuu hyvin, osa pyörii päässä. Jokaisen hevosen pää on mittasuhteiltaan erilainen, ja jokaiselle on etsittävä sopivat, kertoo ratsastuksenohjaaja ja eläintenkouluttaja Anna Kilpeläinen.

Hevoset reagoivat turvan päälle tulevaan paineeseen eri tavoin. Joillakin hevosella voi ratsastaa kuolaimettomalla aivan heti, huomaamatta eroa nivelkuolaimen.

– Hevonen reagoi keveään paineeseen ja ymmärtää avut kuten kuolaimesta. Osa hevosista ei selvästikään pidä turvan päälle tulevasta paineesta. Kovin pitkällisesti en ole silloin kokeillut kouluttaa tai kokeilla eri vaihtoehtoja, mikä olisi voinut sopia, jos kuolain kuitenkin on ollut mieluisa ja helppo, Anna Kilpeläinen sanoo.

Hevoset, jotka reagoivat paineeseen tyyppillisesti painautumalla sitä vastaan,

saattavat olla haastavampia kouluttaa kuolaimettomaan vaihtoehtoon.

– Joka tapauksessa vaatii huolellista kouluttamista ja keveää tuntumaa, että onnistuu. Jos hevonen on oppinut kuolaintuntuman väärin ja nojaa siihen, se saattaa toimia kuolaimettoman suitsituksen kanssa samoin. Joskus taas kuolaimettomuus tässä tilanteessa nimenomaan on helpompi tie kouluttaa uudenlainen, keveämpi reagoititapa.

Anna Kilpeläinen on käyttänyt kuolaimetonta välivaiheena nuorten hevosten kouluttamisessa, kun opetellaan paljon uutta ja ohjasotteisiin reagoimista.

– Siinä vaiheessa se, että suussa on uusi esine ja siihen vielä kohdistetaan paine-ppyntöjä, voi olla hevoselle iso muutos. Usein on helpompaa opetella asiat ensin kuolaimettomasti esimerkiksi kapsonilla ja siirtyä kuolaimiin vaiheittain. Kuolaimet voivat seuraavassa vaiheessa aluksi esimer-

kiksi olla vain suussa ilman ohjia, kun työskennellään kapsonilla, sitten kaksin ohjin ja lopulta pelkällä kuolaimella. Tämä koskee eri koulutusvaiheita maasta ja ratsain. Pitkän liinan kiinnitän aina mieluummin kapsoniin kuin kuolaimen, hän sanoo.

Kuolaimeton ei ole paineeton

Kuolaimettomat eivät aiheuta kipua hevosen suun sisälle, mutta silti nekin voivat aiheuttaa hevoselle kipua ja epämukavuutta. Pää on herkkä ja hermotus hyvin pinnassa.

– Eli se, että käytetään kuolaimetonta ei mitenkään suoraan kerro, että oltaisiin hevosystävällisiä. Metallivahvisteiset saattavat olla hyvin kovia ja istuvuusongelmat voivat aiheuttaa painepisteitä ja hiertymiä. Jos hevonen ei reagoi nopeasti keveään paineeseen, saattaa ihminen päätyä huomaamattaan kovaan paineen käyttöön, mikä tietysti aiheuttaa vähintäänkin epä-

"Kaikkien paineeseen perustuvien apujen niin kuolaimilla, kuolaimettomilla, pohkeilla tai vaikka raipalla tulisi perustua siihen, että paineen tuntiessaan hevosella on tiedossa koulutettu tapa vapauttaa paine tai keventää se miellyttäväksi."

mukavuutta, paineen koventuessa myös kipua. Minun nähdäkseni myös kuolaimia voi käyttää hyvin hevosystävällisesti, enkä hyvin käytettynä ja hevoselle sovitettuina näe näissä olennaista eroa hyvinvoinnin kannalta. Esimerkiksi aloittelijoiden opetuksessa taas kuolaimettomista ratkaisuista voisi olla monissa tilanteissa apua, Anna Kilpeläinen sanoo.

Kuolaimettomien hyödyllisyydestä kertoo myös se, että nykytutkimusten mukaisesti osalla hevosista on suussa hyvin vähän tilaa kuolaimelle tai esimerkiksi hammasloman luuharjanne voi olla terävä, ja siksi kuolaimen paine hammaslomaan olla tavallista epämiellyttävämpi tällaiselle hevoselle. Näissä tapauksissa kuolaimeton ratkaisu voi joskus olla toimiva vaihtoehto.

Kaikkien paineeseen perustuvien apujen niin kuolaimilla, kuolaimettomilla, pohkeilla tai vaikka raipalla tulisi perustua siihen, että paineen tuntiessaan hevosella on tiedossa koulutettu tapa vapauttaa paine tai keventää se miellyttäväksi. Tämä noudattaa negatiivisen vahvistamisen lainalaisuuksia. Kaikki avut voidaan myös opettaa positiivisen vahvisteen avulla vihjeiksi, joissa hevonen tietää tietyn reagoitavan johtavan palkintoon.

– Jos avut ovat tällöin käytännössä paineettomia, kyse ei enää välttämättä ole paineen välttämisestä vaan samantapaisesta vihjeeseen reagoimisesta kuin vaikka sanavihjeitä käytettäessä. Turvallisuuden kannalta hevosen olisi minun mielestäni kuitenkin tärkeää osata myös paineen voimistumiseen perustuvat avut, jotta hätätilanteessa se ymmärtää voimakkaammankin paineen merkityksen ja osaa reagoida eikä hätäänny siitä lisää.

Jotkut hevoset voivat hyvin toimia sekä kuolaimettomilla että kuolaimilla ja niitä voi käyttää vaikka vuorotellen. Molempiin hevonen on syytä kuitenkin kouluttaa huolellisesti. Jos asia tuntuu epäselvältä tai vaikealta, kannattaa tietysti kääntyä tässäkin osaavan kouluttajan puoleen.

– Ei kuolaimenkaan käyttö ole pitävä turvallisuustae, mutta voi olla monissa tilanteissa kuitenkin hyvä ratkaisu. Tärkeintä on varusteista riippumatta kuitenkin tuntee itsensä ja hevosensa ja edetä koulutuksessa riittävän vaiheittain, jotta ikäviä yllätyksiä ei pääse syntymään, Anna Kilpeläinen sanoo.

Kuolaimettomia suitsia on monia eri malleja

Kuolaimettomia suitsia on melkoinen määrä erilaisia, markkinoille tulee jatkuvasti uusia varusteita.

– Leuan alta ristiin menevä malli on oma "inhokkini": sen toiminta perustuu siihen, että remmit puristavat päätä ohjista ottaessa, myötäävät varsin hitaasti, ja toimivat muutenkin omaan makuuni epäloogisesti hevosta ajatellen, mutta niilläkin taitaa olla oma fanikuntansa, kertoo hevosalan ammattilainen Katariina Cozmei.

Kuolaimettomien suitsien toiminta perustuu pääosin paineeseen nenäpiihin, eri välineestä riippuen eri kovuudella ja eri tavalla.

– Väärän kokoisista, huonosti sovitetuista tai muuten vaan epäsojivista kuolaimettomista seuraa samat haasteet kuin muistakin vääränlaisista varusteista: hankaumia, poskiremmi voi

Anna Kilpeläinen on kokenut ratsastuksenohjaaja ja eläinten kouluttaja. Kuva: Mikko Törmänen

Kuolaimettomiakin suitsimalleja on olemassa useita erilaisia. Tässä suitsimallisissa ohjan paine kohdistuu pään sivulle. Kuva: Minna Svartsjö

Kapsoni on hyvä väline maastäkäsin työskentelyssä ja juoksutuksessa. Katariina Cozmei töissä. Kuva: Salla Kuikka

kääntyä silmän lähelle, turparemmin osa hangata poskiluun reunaan, tai jos se on liian alhalla painaa herkkää nenäpiin alareunaa, Katariina Cozmei sanoo.

Joitakin mietityttää se, onko hevonen yhtä hyvin hallittavissa kuolaimettomilla suitsilla kuin kuolainten kanssa.

– Kuinka tarkasti ja kuinka turvallisesti, riippuu täysin siitä miten hevonen on opetettu, ja kuinka taitava ratsastaja on. Riippuu toki myös mitä tehdään - en lähtisi peltolaukalle riimulla tai vaikkapa julkisille paikoille, mutta toisaalta hackamorekin on kuolaimeton, ja melkoinen norsujarru pidempivartisena.

Katariina Cozmein mukaan on hevoselle palvelus opettaa se toimimaan monilla erilaisilla perusvarusteilla.

– Itseasiassa jotkut eläinlääkärit suosittelevat vaihtelevaan kuolaimettomia päiviä, jotta hevosen alaleuka saa levätä kuolaimen paineelta. Tärkeintä on, että hevonen opetetaan myötäämään erilaisten välineiden paineelle, jotta se osaa reagoida ihmisen toivomalla tavalla. Kuolaimettomalla ratsastaminen ei ole sen kummempaa kuin kuolaimillakaan: paine vaan tulee alaleuan ienten ja kielen sijasta nenän päälle.

Katariina Cozmeilla on kuusi omaa hevosta.

– Omat hevoseni toimivat moitteettomasti sekä riimulla, kankikuolaimella, nivelillä, sidepulleilla, kapsonilla että kaulan-

Anna Kilpeläinen

arulla... Opetuskysymys! Osa toki tykkää enemmän jostain kuin toisesta. Minullakin on hevonen, joka toimii todella huonosti muulla kuin nivelkuolaimilla, ja toisaalta hevonen, joka ei toimi millään kuolaimella ollenkaan. Osalle taas "kaikki käy". Välineen kovuuden tai pehmeuden määrittelee joka tapauksessa lopulta ohjan toisessa päässä oleva käsi, Katariina Cozmei sanoo.

Tuuli Turtola

"On hevoselle palvelus opettaa se toimimaan monilla erilaisilla perusvarusteilla."